

Apžvalginė lentelė

Pavadinimas	Tikslinė grupė	Apžvalga	Vertinimas ir refleksija
Termometras, arba Judrieji debatai	• Mokytojai ir tėvai	Šis užsiėmimas skatina dalyvius tyrinėti lygybės ir nelygybės reiškinius pagal „judriųjų debatų“ metodą bei apmąstant savo nuostatas lyčių vaidmenų, stereotipų ir lygybės sąvokos atžvilgiu.	Užsiėmimo vedėjai gali pritaikyti teiginius prie konteksto ir besimokančiųjų interesų. Vedėjai turėtų leisti besimokantiesiems persigalvoti, išgirdus kitų dalyvių nuomones. Svarbu, kad vedėjai sukurtų saugią erdvę produktyviai diskusijai užsiėmimo pabaigoje.
Susipažinimas su lytiškumo sąvokomis	• Mokytojai ir tėvai	Šis užsiėmimas orientuotas į visapusiškos informacijos apie esmines su lytiškumu susijusias sąvokas suteikimą dalyviams.	Vedėjai gali atnaujinti su lytiškumu susijusias sąvokas, remdamiesi dalyvių poreikiais bei žinių lygiu.
Biologinė ir socialinė lytis (Gender and Sex)	• Mokytojai ir tėvai	Užsiėmimas skatina dalyvius permąstyti savo nuostatas biologinės ir socialinės lyties bei jų skirtumų atžvilgiu. Be to, užsiėmimo tikslas – paskatinti dalyvius jaustis saugiau kalbant pirmiau minėtomis temomis.	Vedėjas skatinamas paaiškinti dalyviams, kad anksčiau paminėti teiginiai skirti paskatinti diskusiją apie tai, kaip visuomenė kuria vyrų bei moterų įvaizdžius, ir kokią tai turi įtaką išankstinėms nuostatomis dėl lyčių. Be to, pratime pabrėžiami skirtumai tarp biologinės ir socialinės lyties, o, siekiant lyčių lygybės, tą itin svarbu žinoti. Užsiėmimui pasibaigus dalyviai turėtų suvokti, kad dauguma stereotipų kyla ne iš biologinių žmogaus charakteristikų, bet yra vyrams ir moterims priskiriamos socialiai sukonstruotos savybės.
„Išcentruoti“: darbas su vaizdiniais	• Mokytojai ir tėvai	Užsiėmimas padeda apmąstyti sociokultūrines lyčių stereotipų šaknis. Be to, pratimas skatina dalyvius tyrinėti lyčių stereotipus, kuriuos jie patys turi ar su kuriais susiduria gyvenime.	Šis užsiėmimas rekomenduojamas siekiant didinti sąmoningumą ir giliau amąstyti su lyties spektru susijusius savo įsitikinimus bei nuostatas ir emocijas. Užsiėmimo pabaigoje vedėjams siūloma inicijuoti pokalbį apie kultūrinį lyties aspektą bei lyčių stereotipus.
Diskusija apie smurtą lyties pagrindu	• Mokytojai ir tėvai	Užsiėmimo metu apibrėžiama smurto lyties pagrindu sąvoka, dalyviai informuojami apie skirtingas smurto lyties pagrindu rūšis, formas, pateikiama pavyzdžių.	Scenarijai labai svarbūs aptarimui ir vertinimo procesui, nes leidžia dalyviams įsivaizduoti, kaip jie reaguos, kitą kartą susidūrę su smurto lyties pagrindu atveju. Vedėjai turėtų būti ypač jautrūs, kad prireikus apsaugotų dalyvių privatumą. Tai reiškia, kad vedėjai neturi minėti dalyvių vardų ar kitų detalių, kurios gali atskleisti jų tapatybę. Tai vienas iš būdų ugdyti

			pagarbą.
Jautrios lytiškumui mokyklos vizija	• Mokytojai ir tėvai	Užsiėmimas skatina dalyvius įsivaizduoti ir giliai apmąstyti lytiškumui jautrios mokyklos ypatumus.	Šis užsiėmimas skatina apmąstyti lytiškumui jautrios mokyklos idėją – mokyklos, kurioje mokiniai, mokytojai, tėvai ir apskritai bendruomenė yra gerai susipažinę su lyčių lygybe ir įgyvendina jos principus. Lytiškumui jautriose mokyklose kuriama akademinė, socialinė ir fizinė aplinka, kurioje pripažįstami specifiniai mergaičių ir berniukų poreikiai. Mokyklos valdymo sistemos, politika ir praktika yra demokratiškos ir įtraukios.

Pavadinimas: Termometras, arba Judrieji debatai	
Trukmė:	10–15 minučių
Tikslinė grupė:	Mokytojai ir tėvai
Tikslai:	<p>Šiuo užsiėmimu siekiama tyrinėti lygybės ir nelygybės sąvokas per „judriuosius debatus“. Be to, pratimas leis dalyviams apmąstyti savo nuostatas apie lyčių vaidmenis, stereotipus ir lygybę.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lygybė • Pagarba • Bendradarbiavimas • Refleksija
Instrukcija	<p><u>Priemonės:</u> Nėra</p> <p><u>Nurodymai:</u> Pirmiausia, kaip užsėmimo vedėjas, paprašykite dalyvių sustoti į liniją per visą patalpą. Paašškinkite, kad vienas linijos galas reiškia „Visiškai sutinku“, o kitas – „Visiškai nesutinku“. Pasakykite, kad skaitysite teiginius, o dalyviai turės atsistoti tame linijos taške, kuris geriausiai atspindi jų sutikimo ar nesutikimo su teiginiu lygį.</p> <p>Perskaitykite žemiau esančius teiginius ir leiskite dalyviams susirasti savo vietą. Visiems susiradus ją, išrinkite kelis dalyvius ir paprašykite jų paašškinti, kodėl jie atsistojo būtent ten, kur stovi.</p> <p><u>Teiginiai:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jei berniukui ar mergaitei pasakoma „Tu kvailas“, jis ar ji gali įtikėti, kad taip ir yra. • Mokytojai, kurie bendrauja šturkščiai (įsakmiai, garsiai kalba, rėkia), gali sukelti mokiniams baimę. • Mokytojai gali padėti mokiniams dirbti našiau juos girdami už sėkmes ir suteikdami teigiamą konstruktyvų grįžtamąjį ryšį.

	<ul style="list-style-type: none"> • Lygių galimybių berniukams ir mergaitėms sudarymas naudingas visiems. • Vienodai dažnai klasėje vartoti įvardžius „jis“ ir „ji“ ne itin svarbu. Mokiniai žino, ką turite omenyje. • Mergaitei, mokymosi rezultatais klasėje pralenkusiai berniukus, gali kilti problemų. • Mokytojų siunčiamos nežodinės žinutės gali pastiprinti lyčių nelygybę. • Seksualinis priekabiavimas dažnai prasideda nuo kūno kalbos. • Ryžtingos merginos nėra tiek populiarios mokykloje kaip ne tokios ryžtingos. • Berniukai iš prigimties agresyvesni už mergaites. • Moterys biologiškai silpnesnės už vyrus. • Vaikai, kuriais mamos nesirūpino vaikystėje, suaugę nėra su jomis artimi. • Pagal prigimtį, kaip ir gyvūnijos pasaulyje, vyrai viršesni už moteris. • Moterys, kurios rengiasi ar elgiasi taip, kaip jų kultūroje nepriimtina, provokuoja smurtą savo atžvilgiu. • Moteris, paliekanti namus dėl to, kad vyras retkarčiais jai suduoda, reaguoja per jautriai. • Moterys geresnės slaugės nei vyrai. • „Atsilikusios“ kultūros yra patriarchalinės; „pažangios“ kultūros tokios nėra. • Moterys – didžiausi priešai sau pačioms. • Jei siekiama laimingos santuokos, vyro išsilavinimas, atlyginimas, amžius ir statusas turi būti aukštesnis (didesnis) nei žmonos.
Vertinimas ir refleksija	<p>Užsiėmimo vedėjas gali pritaikyti teiginius pagal klasės kontekstą ir dalyvių interesus. Išgirdę kitų argumentus, dalyviai gali apsigalvoti ir pakeisti savo poziciją pasirinktoje erdvės vietoje. Leiskite jiems judėti ir keisti vietą. Po užsiėmimo paklauskite dalyvių, gal jie norėtų pasidalyti savo jausmais.</p>

Pavadinimas: Susipažinimas su lytiškumo sąvokomis	
Trukmė:	10–15 minučių
Tikslinė grupė:	Mokytojai ir tėvai
Tikslai:	<p>Šis užsiėmimas rekomenduojamas kaip išjudinantis pratimas, kurio tikslas – pagausinti dalyvių žinias apie su lytiškumu susijusias sąvokas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sąmoningumas • Informacija • Refleksija
Instrukcija	<p><u>Priemonės:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kortelės (Priede) <p><u>Nurodymai:</u></p> <p>Pirmiausia, vedėjas turėtų surašyti lytiškumo sąvokas (lytis, lyčių stereotipai, kt.) kortelėse arba atspausdinti ir iškirpti dalomąją medžiagą iš Priedo Nr. 1. Išdalykite jas dalyviams. Keli dalyviai gali gauti tas pačias lytiškumo sąvokas. Priklijuokite lytiškumo sąvokas atitinkančias apibrėžtis prie sienų užsiėmimo patalpoje. Paprašykite, kad dalyviai parinktų tinkamą apibrėžtį sąvokai, kurią jie gavo. Pasidalykite grįžtamuoju ryšiu apie sąvokas ir moderuokite diskusiją.</p>
Vertinimas ir refleksija	Vedėjai gali koreguoti su lytimi susijusias sąvokas priklausomai nuo užsiėmimo tikslų ir (ar) dalyvių žinių. Užsiėmimo pabaigoje vedėjai gali grįžti prie sąvokų ir jų apibrėžčių bei atlikti greitą žinių įsisavinimo įvertinimą viktorinos forma, pvz., pasinaudoję virtualia platforma <i>kahoot.it</i> .

Nuoroda į šaltinį:

[Gender Responsive Pedagogy Manual for Pre-service and In-service Teacher Training, Federal Democratic Republic of Ethiopia.](#)

Šio užsiėmimo priedas pateiktas kitame puslapyje.

This report was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014 - 2020). The content of this report represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Lytiškumo sąvoka	Apibrėžtis
Lytis socialiniu aspektu (<i>gender</i>)	Apibūdina moterims ir vyrams socialiai sukonstruotą rinkinį lūkesčių, elgsenos ir veiklų, priskirtų jiems biologinės lyties pagrindu.
Diskriminacija lyties pagrindu	Tai asmens teisių ir galimybių apribojimas arba atėmimas lyties pagrindu.
Lyčių lygybė (<i>gender equality</i>)	Visų formų diskriminacijos panaikinimas siekiant, kad berniukai ir mergaitės bei vyrai ir moterys turėtų vienodas galimybes ir privalumus. Švietimo požiūriu ji peržengia vienodo berniukų ir mergaičių dalyvavimo ugdyme ribas, t. y. apima ir į lyties aspektus atsižvelgiančios institucinės aplinkos sukūrimą.
Lyčių nešališkumas (<i>gender equity</i>)	Švietimo kontekste tai – vienodų įsitraukimo ir kitų galimybių užtikrinimas berniukams ir mergaitėms.
Lyčių stereotipai	Tai neteisingos ir nesąžiningos nuostatos tam tikros lyties ar lytinės tapatybės žmonių atžvilgiu, kuriomis vadovaujasi daugybė žmonių.
Lyčių aspekto integravimas (<i>gender mainstreaming</i>)	Tai nuoseklus lyčių lygybės klausimų integravimas į politinių priemonių, programų bei projektų planavimą ir įgyvendinimą įvairiais lygiais, įskaitant ir nacionalinį, regioninį, mokyklų bendruomenių ir klasių.
Jautrus lyčiai (<i>gender sensitive</i>)	Jautrumas lyčiai reiškia gebėjimą atpažinti lyčių lygybės problemas ir (ar) jų pripažinimas.
Aklumas lyčiai (<i>gender blind</i>)	Aklumas lyčiai yra negebėjimas atpažinti skirtingus vyrų ir moterų poreikius bei interesus ir į juos reaguoti.
Lyčių vaidmenys	Socialinės ir elgsenos normos, kurios konkrečioje kultūroje plačiai suprantamos kaip socialiai tinkamos konkrečios lyties asmenims.
Lytinė tapatybė	Apibūdina tai, kaip mes jaučiame savo lytį ir kaip norėtume kad kiti matytų mūsų lytį, galinčią sutapti arba nesutapti su priskirtąja mums gimimo metu. Ji apibūdina žmogaus giliai juntamą vidinį asmeninį lyties potyrį ir apima asmeninę kūno pajautą bei kitas raiškas, pavyzdžiui, aprangą, kalbą, manieras.
Lyties raiška	Būdas, kuriuos asmuo praneša apie savo lytį kitiems, įskaitant rūbus, šukuoseną, balsą, elgseną ir įvardžių

	vartojimą.
Švietimas lytiškumo temomis (<i>gender education</i>)	Būtina ugdymo programos dalis visuose švietimo sistemos lygiuose. Ji įgalintų berniukus ir mergaites, vyrus ir moteris geriau suprasti, kaip konstruojamas vyriškumas ir moteriškumas, bei socialinių vaidmenų priskyrimo modelius, kurie turi įtakos jų gyvenimams, pasirinkimams, karjeros keliui ir t. t.
Empatija	Gebėjimas įsivaizduoti, ką galvoja ar jaučia kitas.
Biologinė lytis (<i>sex</i>)	Biologinės ir fiziologinės charakteristikos, apibrėžiančios žmones kaip vyrus, moteris ar interseksualius asmenis. Egzistuoja ne vienas biologinės lyties indikatorius, pavyzdžiui, lytinės chromosomos, vidiniai reprodukciniai organai ir išoriniai lytiniai organai.
Lytiškumas (<i>sexuality</i>)	Asmens žinios, nuostatos, vertybės ir elgsena, susijusios su lytimi. Jo dimensijos apima seksualinio atsako sistemos anatomiją, fiziologiją ir biochemiją; lytinę tapatybę, orientaciją, vaidmenis ir asmenybę; mintis, jausmus ir santykius. Jos raiškai turi įtakos etiniai, dvasiniai, kultūriniai ir moraliniai veiksniai.
Toksiškas vyriškumas	Praktika, įteisinanti įtakingų vyrų dominuojančią padėtį visuomenėje ir pateisinanti kitų vyrų bei moterų menkinimą ir subordinaciją.
Visapusiškas mokyklos požiūris (<i>whole school approach</i>)	Visapusiško mokyklos požiūrio prielaida – visi mokyklos bendruomenės nariai (mokytojai, administracija, mokiniai ir tėvai) atlieka esminį vaidmenį kuriant saugią mokyklos kultūrą. Visapusiškas mokyklos požiūris apima visas jos gyvenimo sritis: politiką ir tvarką, mokymo praktikas, ugdymo planus bei fizinę ir socialinę aplinką.

Pavadinimas: Lytis socialiniu aspektu ir biologinė lytis (<i>Gender and sex</i>)									
Trukmė:	30 minučių								
Tikslinė grupė:	Mokytojai ir tėvai								
Tikslai:	<p>Šis užsiėmimas skirtas apmąstyti biologinės lyties ir lyties socialiniu aspektu sampratas bei skirtumus tarp jų. Jis sustiprina dalyvių saugumo jausmą kalbant ir diskutuojant lyties temomis.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sąmoningumas • Informacija 								
Instrukcija	<p><u>Priemonės:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lenta arba dideli lapai • Rašikliai, žymikliai arba pieštukai • Imbierinio žmogeliuko pavyzdys (Priede) • Paruoštos kortelės (Priede) <p><u>Nurodymai:</u></p> <p>Paprašykite dalyvių paaiškinti, kaip jie supranta biologinės lyties ir lyties socialiniu aspektu skirtumą. Apibendrinkite jų pastebėjimus ir nepamirškite paminėti žemiau nurodytų reikšmingų skirtumų. Galimų atsakymų pavyzdžiai surašyti lentelėje žemiau.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>BIOLOGINĖ LYTIS</th> <th>LYTIS SOCIALINIŲ ASPEKTU</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Biologiškai apibrėžta</td> <td>Sukonstruota visuomenės</td> </tr> <tr> <td>Universali visiems žmonėms</td> <td>Įvairialypė: skirtinga toje pačioje kultūroje ar įvairiose kultūrose</td> </tr> <tr> <td>Priskiriama gimimo metu</td> <td>Dinamiška, ilgainiui gali keistis</td> </tr> </tbody> </table> <p>Pristatykite dalyviams Imbierinį žmogeliuką ir paprašykite jų pasidalyti nuomone, ką kuri dalis reiškia. Daugiau Imbierinio žmogeliuko paaiškinimų /apibrėžčių rasite čia: https://www.genderbread.org/</p>	BIOLOGINĖ LYTIS	LYTIS SOCIALINIŲ ASPEKTU	Biologiškai apibrėžta	Sukonstruota visuomenės	Universali visiems žmonėms	Įvairialypė: skirtinga toje pačioje kultūroje ar įvairiose kultūrose	Priskiriama gimimo metu	Dinamiška, ilgainiui gali keistis
BIOLOGINĖ LYTIS	LYTIS SOCIALINIŲ ASPEKTU								
Biologiškai apibrėžta	Sukonstruota visuomenės								
Universali visiems žmonėms	Įvairialypė: skirtinga toje pačioje kultūroje ar įvairiose kultūrose								
Priskiriama gimimo metu	Dinamiška, ilgainiui gali keistis								

	<p>Padalykite keliems dalyviams (arba paprašykite savanorių padalyti) korteles su žemiau esančiais teiginiais apie vyrus ir moteris.</p> <p><u>Paprašykite, kad jie garsiai perskaitytų teiginius paėiliui.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Moteris gimdo vaikus, vyrai ne. • Rūpinimasis vaiku yra moters atsakomybė, nes ji gali žindyti. • Vyrams auga ūsai. • Moteris įprastai apibrėžia XX, vyrus – XY chromosomų rinkinys. • Moteris negali nešioti sunkių daiktų. • Mergaitės labiau linkusios konkuruoti nei berniukai. • Moteris bijo dirbti ne namuose naktimis. • Vyrų balsai „lūžta“ brandos metu, moterų – ne. • Moteris emocionalios, vyrai racionalūs. • Daugumos moterų plaukai ilgi, daugumos vyrų – trumpi. • Dauguma mokslininkų yra vyrai. • Moteris moka gaminti iš prigimties. • Moterų reprodukcinės sistemos dalis – kiaušidės, vyrų – sėklidės. • Moterims įprastai kartą per mėnesį būna mėnesinės. • Vyrai labiau linkę į agresyvumą. • Mergaitės labiau linkusios atjausti. <p>Paprašykite dalyvių atrinkti, kurie teiginiai apibūdina biologinės, o kurie – pagal Imbierinio žmogeliuko priedą socialiai sukonstruotos lyties apibrėžtas savybes ar elgesį. Paprašykite jų paaiškinti, kodėl taip mano.</p>
<p>Vertinimas ir refleksija</p>	<p>Paašškinkite grupei, kad šie teiginiai tėra skirti inicijuoti diskusiją apie tai, kokius vyrų ir moterų vaizdinius kuria visuomenė ir kokios nuostatos lyčių atžvilgiu dėl to formuojasi. Taip pat paašškinkite, kodėl siekiant lyčių lygybės svarbu suprasti biologinės lyties ir lyties socialiniu aspektu skirtumus. Tai padeda mums geriau suprasti nelygybės tarp vyrų ir moterų priežastis, kurios kyla ne dėl biologinių skirtumų, bet dėl socialiai sukonstruotų lyčiai priskiriamų charakteristikų.</p>

Nuoroda į šaltinį:

[The Genderbread person project, a part of hues, a global justice collective ; CARE Gender, Equity, and Diversity Training Priemonės, Module 4: Gender Training](#)

Šio užsiėmimo priedas pateiktas kitame puslapyje.

This report was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014 - 2020). The content of this report represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

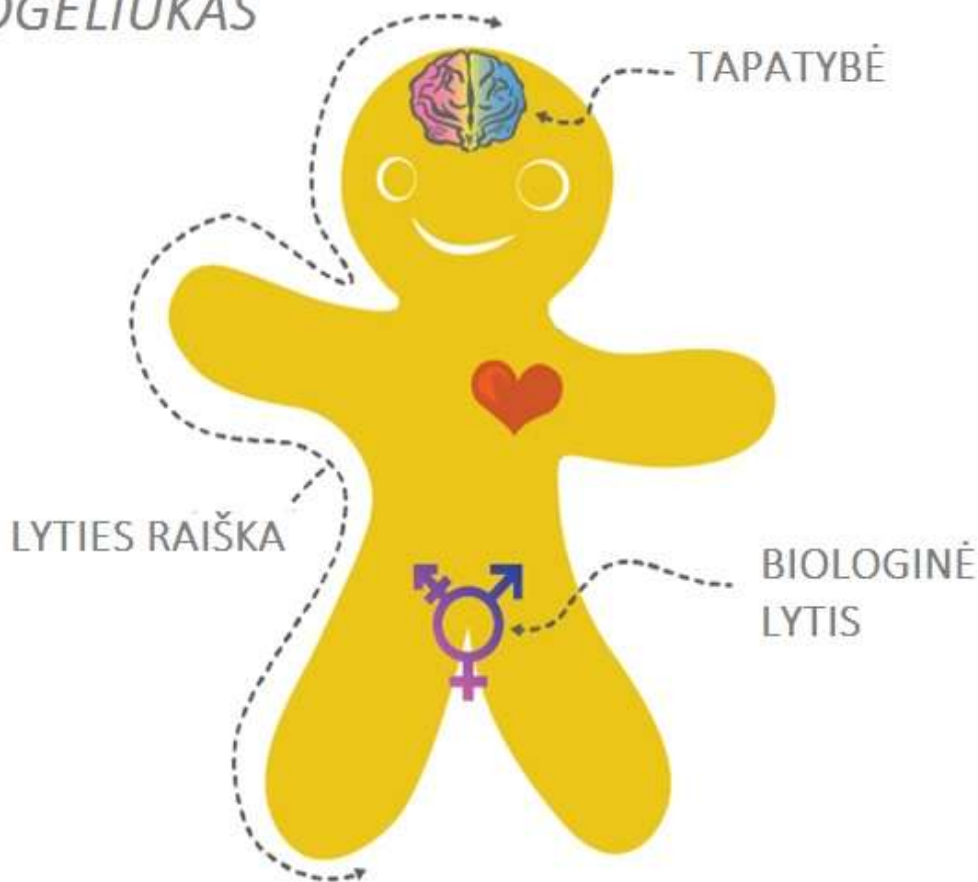

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

IMBIERINIS ŽMOGELIUKAS

by its pronounced METROsexual.com

This report was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014 - 2020). The content of this report represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Teiginiai apie biologinę lytį ir lytį socialiniu aspektu

<i>Moterys gimdo vaikus, vyrai ne.</i>	<i>Moteris įprastai apibrėžia XX, vyrus – XY chromosomų rinkinys.</i>
<i>Rūpinimasis vaiku yra moters atsakomybė, nes ji gali žindyti.</i>	<i>Mergaitės labiau linkusios konkuruoti nei berniukai.</i>
<i>Vyrams auga ūsai.</i>	<i>Moterys bijo dirbti ne namuose naktimis.</i>
<i>Moterys negali nešioti sunkių daiktų.</i>	<i>Vyrų balsai „lūžta“ brandos metu, moterų – ne.</i>
<i>Moterys emocionalios, vyrai racionalūs.</i>	<i>Daugumos moterų plaukai ilgi, daugumos vyrų – trumpi.</i>
<i>Dauguma mokslininkų yra vyrai.</i>	<i>Moterys moka gaminti iš prigimties.</i>
<i>Moterų reprodukcinės sistemos dalis – kiaušidės, vyrų – sėklidės.</i>	<i>Moterims įprastai kartą per mėnesį būna mėnesinės.</i>
<i>Vyrai labiau linkę į agresyvumą.</i>	<i>Mergaitės labiau linkusios atjausti.</i>

Pavadinimas: „Išcentruoti“: Darbas su vaizdiniais	
Trukmė:	40–50 minučių
Tikslinė grupė:	Mokytojai ir tėvai
Tikslai:	<p>Šis užsiėmimas paskatins dalyvius permąstyti sociokultūrinę lyčių stereotipų, lyčių vaidmenų ir pačios lyties kilmę. Vaizdiniai ir diskusijos užsiėmimo pabaigoje padės dalyviams suprasti ir įvardyti šališkas su lytimi susijusias nuostatas ir socialines vertybes, kuriomis vadovaujasi jų iki galo nesuvokiantys asmenys. Taip pat dalyviai galės patyrimuoti stereotipus, kuriais vadovaujasi ar su kuriais yra susidūrę. Užsiėmimo vedėjai padės dalyviams atpažinti stereotipus, kurie gali būti susiję su smurtu lyties pagrindu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sąmoningumas • Informacija • Kritinis mąstymas • Empatija • Pagarba • Įvairovė
Instrukcija	<p><u>Priemonės:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Atspausdintos nuotraukos ir lipnios juostelės joms priklijuoti ant sienos (arba per projektorių rodomos skaidrės) 2) Tušti popieriaus lapai 3) Lenta/dideli lapai 4) Rašikliai/žymikliai/pieštukai (priklausomai nuo paviršiaus, ant kurio bus rašoma) <p><u>Nurodymai:</u></p> <p><u>Kaip pristatyti „išcentravimo“ pratimą</u></p>

Išcentravimas remiasi mintimi, kad žmonės į pasaulį žvelgia per savo „kultūrinį filtrą“. Kultūrinis filtras yra nuostatų, normų, vertybių, šališkų įsitikinimų rinkinys, kurį įgyjame per gyvenimą ir kuris tampa mūsų metaforiniais akiniais, per kuriuos mes patiriame pasaulį ir jame veikiame.

Šio užsiėmimo metu suprasime ir įvardysime savo vertybes, nuostatas ir šališkus įsitikinimus lyčių stereotipų atžvilgiu, kad vėliau galėtume įsitraukti į diskusiją apie tai, kaip neigiamai šie stereotipai mus veikia priveddami prie smurto lyties pagrindu.

Atrinkite ir atspausdinkite nuotraukas, susijusias su lyčių stereotipais (kai kurie pavyzdžiai pateikti Priede – „Išcentruoti“: Darbas su vaizdiniais“, tačiau vedėjai gali atrinkti ir kitas nuotraukas, kurios geriausiai tiktų jų pasirinktai auditorijai). Dalyviams dar nepradėjus apžiūrėti nuotraukų, būtina supažindinkite juos su užsiėmimo nurodymais (pateiktais žemiau).

Perskaitykite garsiai tą dalį, kuri paaiškina, kas yra „išcentravimo“ pratimas, ir įsitikinkite, kad dalyviai aiškiai supranta užsiėmimo tikslus. Ant lentos arba didelio lapo trimis stulpeliais užrašykite: a) objektyvus nuotraukos apibūdinimas; b) tavo jausmai; c) vertybės ir normos.

Pristatykite užsiėmimą dalyviams (naudodamiesi pirma pateiktu aprašymu) ir paprašykite jų dar nežiūrėti į nuotraukas ant sienų.

Paprašykite dalyvių pažiūrėti į nuotraukas ir pasirinkti tą, kuri kelia stipriausią emocinę reakciją. Reakcija gali būti ir teigiama, ir neigiama; svarbiausia – jos intensyvumas. Padrąsinkite dalyvius pasirinkti vadovaujantis nuojauta, o ne argumentuotu vertinimu.

Suteikite dalyviams pakankamai laiko išžiūrėti į nuotraukas ir pasirinkti vieną. Pasirinkę jie turi likti prie nuotraukos, kurią pasirinko.

Dabar leiskite jiems pasiimti pasirinktą nuotrauką ir atsisėsti prie stalo. Duokite popieriaus lapą ir rašymo priemones. Jei keli žmonės pasirinko tą pačią nuotrauką, jie gali prie stalo susėsti kaip nedidelė grupė, bet dirbti vis viena turės po vieną.

	<p>Paprašykite dalyvių, kad jie, dirbdami tyloje ir individualiai, atsakytų į žemiau esančius klausimus ant savo lapų:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kokie ar koks elementas nuotraukoje sukėlė jums stiprią emocinę reakciją? Apibūdinkite nuotrauką (ne interpretuokite, ne kelkite hipotezes, bet paprasčiausiai aprašykite, ką objektyviai matote). Kokias emocijas sukėlė nuotrauka? Kaip jaučiatės į ją žiūrėdami? Kokias vertybes ar normas nuotrauka vaizduoja? Vertybės turėtų būti įvardytos per teiginį (pvz., jei jie galvoja apie „nelygybę“, jie turėtų rašyti „lygybė“ – kaip tai, kas jiems yra vertybė). <p>Grįžkite į didelę grupę ir paprašykite dalyvių pasidalyti savo atsakymais į klausimus. Jei grupė didelė, leiskite jiems pristatyti atsakymus kaip grupei. Pristatyti atsakymus pagal eilę – šio pratimo sėkmės pamatas.</p> <p>Kol dalyviai atsakinėja, užrašykite jų mintis ant lentos ar didelio lapo stulpeliais, kuriuos paruošėte anksčiau. Turėsite palaikyti juos, jei kylančias emocijas ar vertybes prireiks įvardyti. Paskatinkite juos žvelgti giliau. Po to, kai visi stulpeliai bus aptarti, aptariamoms nuotraukoms nepasirinkę dalyviai taip pat gali pasidalyti mintimis.</p> <p>Aptarkite nuotrauką po nuotraukos ir diskusijos pabaigoje pakvieskite dalyvius pabandyti atspėti, o kokios yra žmogaus nuotraukoje vertybės.</p>
<p>Vertinimas ir refleksija</p>	<p>Užsiėmimo pabaigoje vedėjas gali paklausti dalyvių, ką jie mano apie užsiėmimą.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ką jie sužinojo apie save? - Ką jie sužinojo apie lyties stereotipus? <p>Paskatinkite aptarti lyties ir lyčių stereotipų kultūrinius aspektus.</p>

Nuoroda į šaltinį: „Išcentravimo“ pratimas naudojamas kaip mokymų apie tarpkultūrinius konfliktus ir sąveikas dalis, jį sukūrė prancūzų organizacija, įkvėpta Kritinių įvykių ([Critical Incidents](#)) metodologijos, kurią savo ruožtu sukūrė socialinė psichologė Margalit Cohen Emerique.

Šio užsiėmimo priedas pateiktas kitame puslapyje.

„Išcentruoti“: Darbas su vaizdiniais“ pratimo nuotraukos

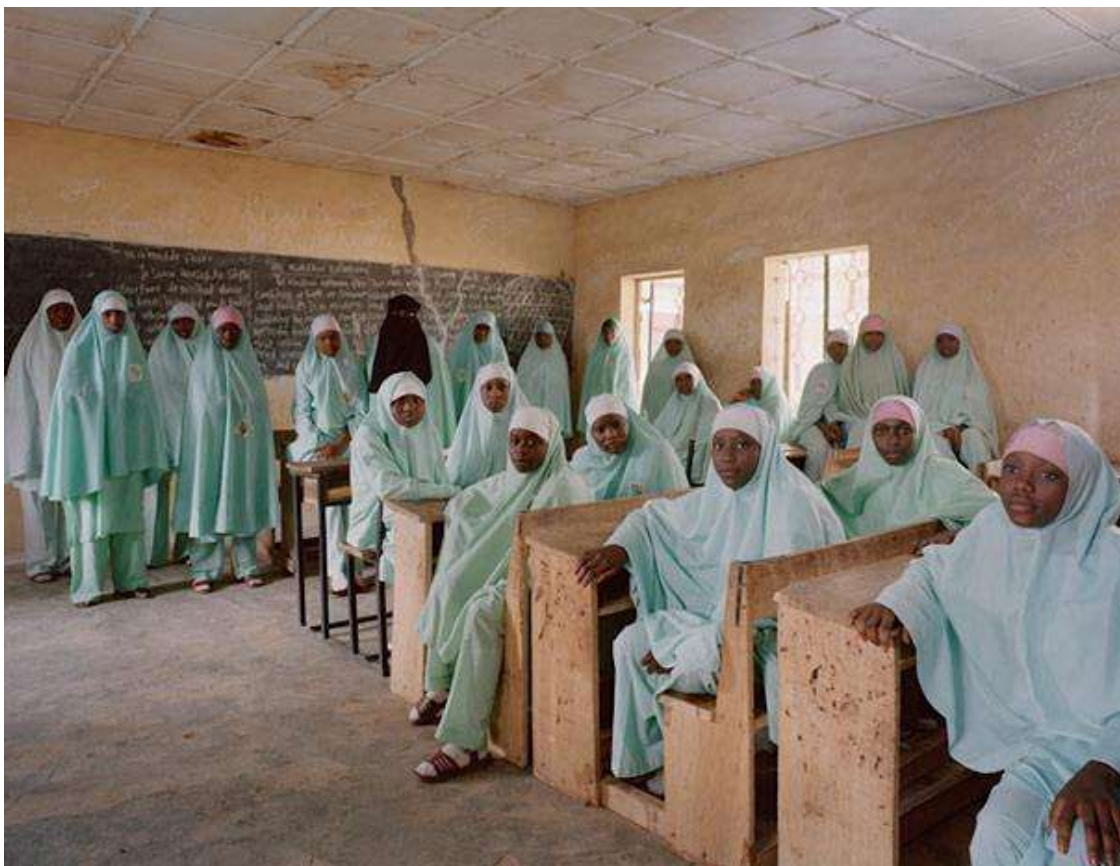

This report was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014 - 2020). The content of this report represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

This report was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014 - 2020). The content of this report represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Pavadinimas: Diskusija apie smurtą lyties pagrindu	
Trukmė:	40 minučių
Tikslinė grupė:	Mokytojai ir tėvai
Tikslai:	<p>Šiuo pratimu siekiama padėti dalyviams visapusiškai įvaldyti smurto lyties pagrindu sampratą. Užsiėmimo vedėjai pateiks įvairių formų smurto lyties pagrindu pavyzdžių. Užsiėmimui pasibaigus dalyviai supras, kad bet kas gali tapti smurto lyties pagrindu taikiniu, bet kai kurių grupių tikimybė tapti tokiu taikiniu didesnė.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sąmoningumas • Empatija • Informacija • Pagarba • Įvairovė
Instrukcija	<p><u>Priemonės:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • juoda (balta) lenta/dideli lapai • pieštukai/žymikliai/kreida <p><u>Nurodymai:</u></p> <p>Pirmiausia užsiėmimo vedėjai turėtų paaiškinti, kad egzistuoja daug diskriminacijos ir smurto formų, tarp jų ir žodinis, fizinis bei psichologinis smurtas. Derėtų paklausti, kurioms grupėms ar asmenims, dalyvių manymu, yra didesnė tikimybė patirti diskriminaciją ir smurtą? Sudarykite sąrašą lentoje.</p> <p>Vėliau svarbu paaiškinti, kad visame pasaulyje moterų tikimybė patirti diskriminaciją lyties pagrindu didesnė nei vyrų. Tačiau kai kurie lyties normų neatitinkantys vyrai taip pat patiria diskriminaciją lyties pagrindu. Šio užsiėmimo metu kalbėsime ir mąstysime apie smurtą lyties pagrindu.</p> <p>Paprašykite dalyvių prisiminti, ką reiškia sąvoka „lytis socialiniu aspektu“. (Žr. užsiėmimus „Supažindinimas su lyties sąvokomis“ ir „Lytis biologiniu</p>

ir lytis socialiniu aspektu“). Paaiškinkite, kad sugretinę sąvokas „lytis“ ir „smurtas“ gauname smurto lyties pagrindu sąvoką.

Pateikite jiems žemiau parašytą smurto lyties pagrindu apibrėžtį:

Smurtas lyties pagrindu – prieš asmenį ar grupę nukreiptas smurtas dėl to asmens lyties. Smurtas lyties pagrindu yra bet koks veiksmas, kurio (galima) pasekmė – fizinė, seksualinė ar psichologinė žala ar kančia asmeniui (vyriui, moteriai, translyčiam asmeniui), sukelta vadovaujantis lyties vaidmens lūkesčiais ir stereotipais. Smurtas lyties pagrindu yra plačiai paplitusių su lyties vaidmeniu siejamų lūkesčių ir nelygaus galios santykio tarp lyčių pasekmė. Smurtas lyties pagrindu gali paveikti kiekvieną (įskaitant vyrus, moteris, interlyčius, translyčius asmenis).

Paprašykite dalyvių pateikti smurto lyties pagrindu pavyzdžių. Stenkitės gauti pavyzdžių apie kiekvieną smurto formą (fizinę, žodinę, psichologinę, seksualinę). Keli pavyzdžiai pateikti žemiau.

Smurto lyties pagrindu pavyzdžiai

Fizinis: Vyras trenkia žmonai už tai, kad jam panorėjus valgyti ji nepagamino vakarienės.

Žodinis: Jaunuolis dalijasi nepagarbiais komentarais apie kitą jaunuolį, kuris atrodo moteriškai.

Psichologinis: Vaikinas grasina savo merginai sugriausiantis jos reputaciją, jeigu ši nesiels taip, kaip nori jis.

Seksualinis: Vyras, verčiantis moterį patenkinti jį seksualiai, nors ji to nenori.

Paaiškinkite, kad dalyviai dirbs mažomis grupėmis. Jiems bus paskirti tam tikri su smurtu lyties pagrindu susiję scenarijai (pavyzdžiai pateikti Priede Nr. 5), taip pat jų bus prašoma sukurti savus scenarijus. Šie scenarijai turi būti paremti įvairių smurto lyties pagrindu formų pavyzdžiais, sutinkamais mokykloje ar už jos ribų. Dalyviams reikės įvardyti, kokios ar kokių rūšių

	<p>smurtas lyties pagrindu aprašomas scenarijuje. Taip pat jų bus prašoma pagalvoti, ką galima būtų padaryti tam, kad pavyktų išvengti tokio smurto arba kad būtų tinkamai į jį reaguota. Padalykite scenarijus grupėms.</p> <p>Paprašykite dalyvių padiskutuoti šiais klausimais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokios rūšies smurtas lyties pagrindu atsispindi šiame scenarijuje (fizinis, žodinis, psichologinis, seksualinis)? • Kaip tai, kas vyksta, gali paveikti asmenį? • Kas turi pasikeisti, kad pavyktų išvengti tokių situacijų? • Kas turi pasikeisti, kad būtų tinkamai sureaguota, jei problema vis dėlto iškiltų? <p>Paprašykite, kad grupės pasidalytų tuo, apie ką diskutavo, bei tuo, kokių turi pasiūlymų tiek dėl prevencijos, tiek dėl tinkamo atsako.</p>
<p>Vertinimas ir refleksija</p>	<p>Smurtas lyties pagrindu yra smurtas, kurio pagrindas – asmens lytiškumas. Jis gali būti nukreiptas į bet ką, bet daugiausia dėl jo nukenčia žmonės, neatitinkantys lyties normų. Jis gali likti nepastebėtas, nes gali būti laikomas lyties normos – naudoti jį prieš tuos, kurie neatitinka su lytimi siejamų lūkesčių – dalimi. Galime kovoti su smurtu lyties pagrindu, išmokdami atpažinti jį ir įvairias jo formas. Įvardijimas, kad tai – netinkami veiksmai, gali būti pirmasis žingsnis užbėgant už akių smurtui arba formuojantis tinkamiems reagavimo į jį būdams. Naudodami skirtingas prevencijos ir efektyvias reagavimo strategijas galime sumažinti smurto lyties pagrindu daromą žalą.</p> <p>Vedėjai gali priminti dalyviams apie privatumą sakydami: „Galbūt visai nesunku pasakoti istorijas apie tai, kas ir ko yra padaręs praeityje. Jos gali sukelti ginčus ir kaltinimus. Mes savo scenarijais naudojamės norėdami aptarti problemas. Be to, susitelksime ties tuo, kaip teisingai elgtis ateityje. Jei rašysite apie realius žmonių išgyvenimus, atliekant užduotis jums labai svarbu išsaugoti žmonių privatumą. Tai reiškia, kad neturėtumėte skelbti jų vardų ar kitų detalių, pagal kurias galima atpažinti, kas jie. Tai vienas iš būdų</p>

parodyti, kad vienas kitą gerbiame, ir padėti vienas kitam mokytis.“

Nuoroda į šaltinį:

[CONNECT WITH RESPECT: Preventing gender-based violence in schools - Classroom Programme for Students in Early Secondary School \(ages 11-14\)](#)

Šio užsiėmimo priedas pateiktas kitame puslapyje.

Scenarijai

Scenarijus Nr. 1

Ketvirtadienį Laura ėjo į mokyklą. Įprastai ji eina su draugais, bet tądien jų nebuvo šalia, o ji nenorėjo dėl jų pavėluoti. Už kelių gatvių nuo mokyklos, ji turėjo praeiti pro didelę grupę stoviniuojančių berniukų iš vyresniųjų klasių. Jai einant pro šalį jie pradėjo švilpti, o vienas jų palietė jos kojas.

Aptarkite klausimus:

- Kokios rūšies smurtas lyties pagrindu vaizduojamas šiame scenarijuje (fizinis, žodinis, fizinis seksualinis)?
- Kaip šis smurtas paveikia jį patiriantį žmogų?
- Kas turi pasikeisti, kad tokios situacijos daugiau nesikartotų?
- Kas turi pasikeisti, kad būtų tinkamai reaguota, jei taip vis dėlto atsitiktų?

Scenarijus Nr. 2

Jonas yra 6 klasės mokinys. Jo bendraklasiai ėmė prie jo priekabauti, erzinti, esą jis atrodo kaip mergaitė. Trečiadienį jam kaip visada nuėjus žaisti krepšinio, komandos draugai pareiškė nebenorintys jo matyti savo komandoje. Vėliau Jonas paklausė vieno iš draugų, kas atsitiko, kad jo draugai atsuko jam nugarą. Šis jam pasakė, kad kažkas visame feisbuke išplatino fotošopu padirbtas nuotraukas, kuriose Jonas apsirengęs kaip mergaitė.

Aptarkite klausimus:

- Kokios rūšies smurtas lyties pagrindu vaizduojamas šiame scenarijuje (fizinis, žodinis, fizinis seksualinis)?
- Kaip šis smurtas paveikia jį patiriantį žmogų?
- Kas turi pasikeisti, kad tokios situacijos daugiau nesikartotų?
- Kas turi pasikeisti, kad būtų tinkamai reaguota, jei taip vis dėlto atsitiktų?

Scenarijus Nr. 3

Joanai 12 metų. Per vasaros atostogas jos kūnas pasikeitė. Pirmą dieną grįžusi į mokyklą ji patyrė kelių berniukų patyčias – badymą pirštais ir juokelius. Kai kurie stengėsi atsitrengti į ją koridoriuje. Vienas jų nuolat baksnojo pirštu į jos krūtinę ir rodė ženklus, kad ji paaugo. Kiti berniukai tuo metu juokėsi. Ji ėmė gailėtis, kad grįžo į mokyklą.

Aptarkite klausimus:

- Kokios rūšies smurtas lyties pagrindu vaizduojamas šiame scenarijuje (fizinis, žodinis, fizinis seksualinis)?
- Kaip šis smurtas paveikia jį patiriantį žmogų?
- Kas turi pasikeisti, kad tokios situacijos daugiau nesikartotų?

- Kas turi pasikeisti, kad būtų tinkamai reaguota, jei taip vis dėlto atsitiktų?

Sukurkite savo scenarijų

Aptarkite klausimus:

- Kokios rūšies smurtas lyties pagrindu vaizduojamas šiame scenarijuje (fizinis, žodinis, fizinis seksualinis)?
- Kaip šis smurtas paveikia jį patiriantį žmogų?
- Kas turi pasikeisti, kad tokios situacijos daugiau nesikartotų?
- Kas turi pasikeisti, kad būtų tinkamai reaguota, jei taip vis dėlto atsitiktų?

Pavadinimas: Jautrios lytiškumui mokyklos vizija	
Trukmė:	40 minučių
Tikslinė grupė:	Mokytojai ir tėvai
Tikslai:	<p>Šis užsiėmimas skatina dalyvius įsivaizduoti ir giliai permąstyti jautrios lytiškumui mokyklos ypatumus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vizualizacija • Sąmoningumas • Pagarba
Instrukcija	<p><u>Priemonės:</u> Nėra</p> <p><u>Nurodymai:</u> Kolektyviniai apsvarstykite dalyvių mintis apie jautrias lyčiai mokyklas (siūlymų užrašinėti nereikia). Pasakykite grupei, kad dabar pristatysite vizualizaciją, naują ir kūrybinį metodą, kuris pasitelkia vieną iš galingiausių mūsų turimų išteklių – mūsų protus, kad visi mes kartu įsivaizduotume tikslą, kurio siekiame. Paaškindite esminius vizualizacijos žingsnius:</p> <p>Kūrybinės vizualizacijos žingsniai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atsipalaiduoti • Nustatyti tikslą • Sukurti aiškų jo vaizdą • Susitelkti ties juo • Sutelkti į jį pozityvią energiją <p>Paaškindite, kad atsipalaidavimas įsivaizdavimo procesui itin svarbus, nes atsipalaidavę jautriau reaguojame į aplinką. Paprašykite dalyvių užsimerkti, atsipalaiduoti ir įsivaizduoti, kad jie yra gerai žinomi lytiškumo temų lektoriai. Kad jiems būtų lengviau atsipalaiduoti, lėtu,</p>

raminančiu balsu perskaitykite žingsnius.

Atsipalaidavimas prieš kūrybinę vizualizaciją

Atsisėskite ant kėdės, patogiai pastatę pėdas ant žemės. Jūsų akys užmerktos, Jūsų nugara tiesi. Įkvėpkite. Leiskite įkvėptam orui pasiekti apatinę jūsų pilvo dalį. Iškvėpdami pajuskite, kaip įtampa palieka jūsų kūną.

Toliau giliai kvėpuokite, atpalaiduodami kiekvieną savo kūno dalį. Pradėkite nuo savo pėdų ir kilkite aukštyn link blauzdų, kelių, šlaunų...

Tegu jums atpalaiduojant sėdmenis ir pilvą kėdė sugeria visą jūsų kūno svorį. Tegu jūsų kojos atsipalaiduoja ties klubais. Atpalaiduokite įtampą apatinėje nugaros dalyje ir pilve.

Kvėpuokite lėtai ir švelniai, atpalaiduokite vidurinę savo kūno dalį, tiek viduje, tiek iš išorės.

Atpalaiduokite įtampą pirštuose... rankose... riešuose... alkūnėse...

Tegu jūsų rankos nusvyra laisvai. Atpalaiduokite įtampą, susikaupusią pečiuose. Pajuskite, kaip minkštėja krūtinė. Atpalaiduokite kaklą ir gerklę.

Atpalaiduokite žandikaulį ir raumenis aplink lūpas. Atpalaiduokite skruostus ir raumenis aplink akis. Pajuskite, kaip jūsų akys atsipalaiduoja akiduobėse. Atpalaiduokite įtampą kaktoje, ausyse ir galvos odoje.

Toliau kvėpuokite švelniai. Pajuskite, kaip grindys remia jūsų kojas.

Susitelkite ties savo kvėpavimu.

Palydėkite dalyvius vizualizacijos link žemu, lėtu balsu. Prireikus pakeiskite nurodymus.

Vizualizacijos nurodymai

Užsimerkite ir įsivaizduokite, jog keliaujate paplūdimiu. Užuoskite druskos prisigėrusį orą. Pajuskite smėlį tarp kojų pirštų. Pajuskite saulę

ant veido.

Šilta ar vėsu?

Stebėkite, kaip bangos artėja ir traukiasi. Išgirskite žuvėdrų klyksmus.

Jūs keliaujate netoliese esančiu siauru parku ir pasiekiate Laisvės kelią.

Atvažiuoja autobusas. Keleiviai audringai šurmuliuoja. Jūs išokate.

Vairuotojas praneša, kad keliaujate į ateitį. Pajuskite susijaudinimą.

Autobusas greitėja. Juda vis greičiau ir greičiau.

Praskrieja 2020... 2023....

Jūs pasiekėte 2030-uosius.

Išlipate iš autobuso, o priešais jus – jautri lyčiai mokykla. Jaučiatės susijaudinęs ir kupinas ryžto.

Apsidairykite.

Ką matote?

Kokia tai aplinka, miestas ar kaimas?

Apžiūrėkite žmones, su kuriais dirbate.

Kaip jie atrodo? Moterys ar vyrai? Jauni ar seni? Kaip jie apsirengę?

Pasivaikščiokite aplink mokyklą.

Kaip atrodo klasės? Pastebėkite, kaip sustatytos kėdės. Ką daro mokiniai?

Ar jie piešia, vaidina, dainuoja? Ar girdite muziką? Ką dar matote?

Apžiūrėkite aplinką. Pažvelkite į sienas, duris, langus, sodą.

Ar matote mokinius? Mokyklos valdovus? Kaip jie elgiasi vieni su kitais ir su jumis?

Veskite užsiėmimą klasėje.

Kaip berniukai ir mergaitės vieni su kitais elgiasi klasėje?

Atverskite vadovėlį.

Ką matote? Ar jums patinka matyti tai, ką jums reikės daryti? Ar jaučiatės prasmingai prisidedami prie bendruomenės gerovės?

Po to atsižvelgdami į situaciją turėtumėte nurodyti auditorijai, kaip

	<p>pabaigti vizualizaciją.</p> <p><u>Vizualizacijos pratimo pabaiga</u></p> <p>Paskutinį kartą apsižvalgykite žinodami, kad vos panorėję bet kada galėsite grįžti. Pasitikrinkite, kaip jaučiatės. Lėtai gražinkite dėmesį prie savo kvėpavimo. Pajuskite savo kojas ant žemės. Tris kartus giliai įkvėpkite. Kai suskaičiuosiu iki penkių, atmerkite akis, jausdamiesi atsipalaidavę ir atsinaujinę.</p> <p>Vienas... du... trys... keturi... penki.</p> <p>Paprašykite dalyvių apibūdinti arba nupiešti, ką buvo įsivaizdavę. Jie gali dirbti poromis. Pakabinkite piešinius, jei tokių bus. Apibendrinkite atsakymus.</p>
<p>Vertinimas ir refleksija</p>	<p>Jautrioje lytiškumui mokykloje mokytojai, mokiniai, tėvai ir bendruomenė supranta ir praktikuoja lyčių lygybę. Lytiškumui jautri mokykla kuria mokymosi, socialinę ir fizinę aplinką, kuri gerbia specifinius berniukų ir mergaičių poreikius. Mokyklos administravimo sistema, politika ir praktika yra demokratinės ir įtraukios. Tiek valdymo, tiek veikimo lygmenimis jos pripažįsta poreikius lyties pagrindu ir reaguoja į juos. Mokymo turinys (mokymo metodologijos, mokymosi priemonės, klasės sąveikos ir akademinio proceso vadyba) jautrus lytiškumui. Fizinė aplinka (pastatai, baldai ir įranga) draugiški lyčių įvairovei.</p>

Nuoroda į šaltinį:

[UNDERSTANDING GENDER - A training module for teachers](#)